

Sommar-stress

En slags krönika

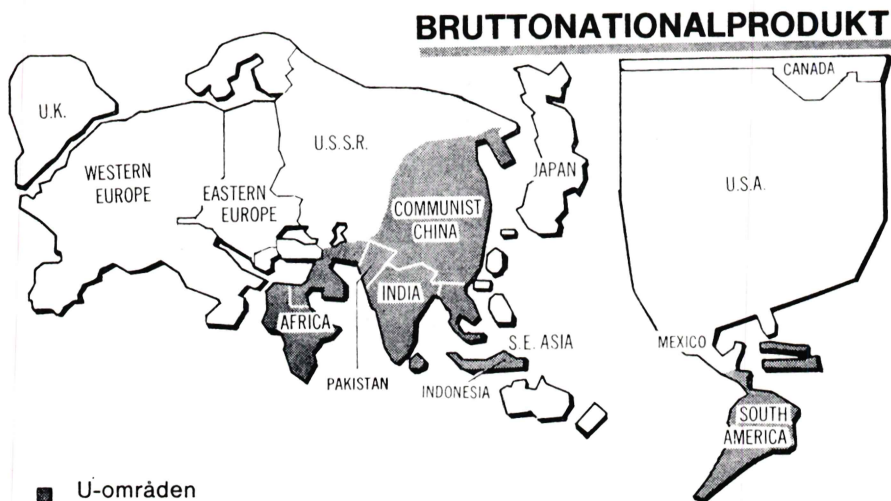
För den som inte fått sommaren 1965 avbruten av någon semester utan som efter gamla vanan i tidningar och nyhetsmedia följt världens gång har årstiden inte bara bjudit på problem som haft med vädret att göra. Den riktiga sommaren hade vi i maj och juni. Endast en vecka i juli bjöd på skön och varm sol, annars var det regn och översvämningar för hela slanten. Många som för sjätte—sjuende året i följd envisats med att välja juli som semestermånad borde ha fått sig en läxa.

Världssvälten

Medan vi själva sår och skördar våra skördar, lägger ned så många småbruk som möjligt och låter skogen växa och huvudsakligen bekymrar oss för semesterplanering och regnbyar som kommer och går, tvingas alltjämt massor av världens befolkning att leva på hungernivå. Generaldirektören i F.N:s livsmedels- och jordbruksorganisation konstaterar att vi endast gradvis börjat förstå de följder som den exempellösa befolkningstillväxten kommer att ha för den mänskliga rasens framtid. Ökningen är 63 miljoner människor per år och

snabbast i de fattiga länderna. Produktionen av livsmedel håller inte jämna steg med den väldiga expansionen av folkmängden. I stället har livsmedelsresurserna per capita under de senaste åren minskat i Afrika, Latinamerika och Fjärran Östern.

U.S.A:s ambassadör i Tokyo, Reischauer, har låtit framställa ett par geografiska skisser som här återges efter News Week. De visar på ett frappt sätt de s.k. rika ländernas ekonomiska dominans i förhållande till utvecklingsländernas enorma befolkningsövertvikt. Man tycker sig nu kunna konstatera att de rika länderna inte endast blir rikare och de fattiga allt fattigare, utan även att den kraftiga ekonomiska dynamiken inom de industrialiserade länderna också tycks medföra att intresset för hjälp till de fattiga och kämpande nationerna blir allt mindre. Sannolikt beror inte detta alls på någon ond vilja utan på de enorma svårigheter som föreligger att på ett rätt sätt anbringa den hjälp som behövs. Man har haft mycket ledsamma erfarenheter från tidigare år och har ännu inte alltid funnit den rätta modellen för hjälpinsatserna.

Gunnar Myrdahl har här hemma vid ett möte med de nordiska bondeorganisationerna konstaterat att hungersituationen i världen med säkerhet kommer att medföra katastrof inom tio kanske fem år eller ännu tidigare. Den skulle ha drabbat Indien redan för två år sedan om inte en amerikansk kraftansträngning i sista minuten avvärjt hotet. Internationellt är situationen fullständigt ohållbar när hungersnöden bryter ut, konstaterar professor Myrdahl. De rika länderna måste då ge allt det bistånd de förmår. På längre sikt måste en kraftig produktionsstegring ske i U-länderna och detta genom att hela systemet för ägande av jord måste revolutioneras.

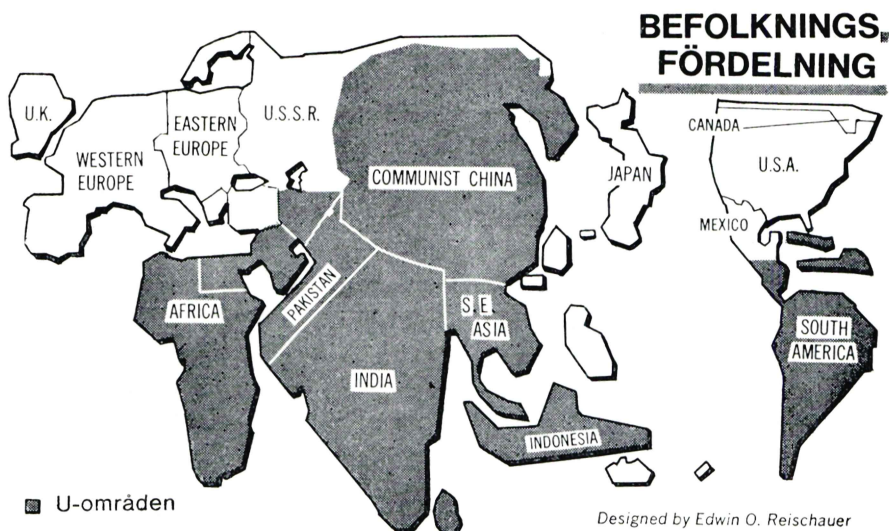
Detta skulle alltså innebära att man fortast möjligt skulle fördela jorden så, att utsvultna och eländiga innebyggare i U-länderna fick var sina småplättar att leva på. Man kan fråga sig om F.N:s jordbruksexperter och Myrdahl själv verkligen tror på vad de predikar. Vid rationellt jordbruk lägges de små bruksdelarna ned. Även om det överflödande människomaterialet i U-länderna gör det möjligt att ersätta maskiner med handkraft kommer produktiviteten att bero på om rationella metoder kommer till användning. Själva har vi funnit att härvid kräves större bruksdelar. Skulle inte samma förhållande gälla i U-länderna?

Produktionshöjning och biocidförgiftning

Å andra sidan. Rationalisering och stordrift har sina avigsidor. Från Ryssland rapporteras om att det enskilda jordbruket givit betydligt bättre avkastning än de statliga storjordbruken. Och här hemma har man äntligen fått upp ögonen för biocid-riskerna. Den undersökning som i sommar publicerats av Statens Veterinärmedicinska anstalt har klart visat faran av de kemiska bekämpningsmedlen. Fåglarna dör av det betade utsädet de får i sig. Därmed kommer insekter och larver att öka och därmed flera och nyare metoder för att utrota dem. Cirkeln slutes. Endast med yttersta varsamhet och under noggrann vetenskaplig kontroll kan det vara tillåtet att artificiellt ingripa i naturens biologiska ordning. Fastän forskarna ännu inte hunnit säga så mycket om det, är det inte bara kvicksilver som hotar med död och sterilitet. En hel rad mer eller mindre sofistikerade medel återstår att undersöka.

Nativitetsbegränsning

Hand i hand med de ytterst energiska åtgärder som borde vidtagas för att höja produktionen av livsmedel och distribuera tillgängliga tillgångar

måste andra utvägar sökas för att begränsa nativiteten i utvecklingsländerna. Det stöter på hart när oöverstigliga svårigheter att komma till rätta med naturfolkens motstånd mot antikonception. Gratisnöjet av en ohämmad sexualitet förenar sig med den traditionella och förutfattade meningen att många barn utgör den fattiges enda rikedom. Djupgående religiösa tabun står i vägen etc. Miljoner mohammedanska kvinnor skulle hellre dö än tillåta någon form av ingripande inom sexualsfären, och den katolska lärans dogmer har hittills förhindrat en rationell diskussion rörande nativitetsbegränsning och familjeplanering. Motståndet tycks dock mjukna undan för undan. Påven har ställt i utsikt att för den katolska kyrkans räkning formulera en ny syn på dessa frågor. Vissa lärda skeptiker varnar dock mot alltför stora förhoppningar och påminner om att det tog 300 år för katolska kyrkan att revidera sin uppfattning om jordens form.

Men det har ofta visat sig i våra dagar att utvecklingen går långt fortare än någon kunnat beräkna. Den amerikanske columnisten Kenneth Crawford påminner i News Week om att så sent som år 1939 frågan om födelsekontroll var en alltför het potatis för politikerna att hantera. "Den var så het att president Eisenhower offentligt ansåg ämnet olämpligt för regeringsingripande då en av hans kommissioner hade djärvheten att nämna saken i en rapport om U.S.A:s hjälp till utvecklingsländerna." Kommissionens ordförande general William H. Draper Jr hade konstaterat att den amerikanska hjälpen till utvecklingsländerna i vissa fall fullkomligt utplånades genom den våldsamma befolkningstillväxten. I slutet på juni 1965 däremot kunde Draper i Washington inför en senatkommitté fastslå att födelsekontroll är ett ovillkorligt krav om man vill bevara en civiliserad värld; expresidenten Eisenhower har förklarat sig numera vara fullt överens med honom. Ja, säger Crawford, "potatisen har svalnat så mycket numera att även den mest försiktiga kongressmedlem vågar hantera den." President Johnson har auktoriserat principen om familjeplanering i ett tal i F.N. och en lag har tillkommit som ger regeringen uppdraget att arbeta för födelsekontroll genom in-

formationer och praktisk verksamhet såväl hemma som i U-länderna.

P-tabletter och spiraler

Samma medicinska vetenskap som genom osedvanliga framsteg och nya metoder åstadkommit en stark minskning av barnadödligheten och en ökning av medellivslängden och därmed medverkat till befolkningsexplosionen har också med minsta tänkbara inkubationstid åstadkommit medel och metoder att motverka den.

Säkrare antikonceptionella medel än de s.k. tabletterna och de intrauterina plastspiraler har aldrig uppfunnits. Den vetenskapliga kontrollen av dessa medel måste förvisso fortsätta men möjligheter står äntligen till buds för att med deras hjälp och trots alla hinder som alljämt möter kunna genomföra en rationell nativitetsbegränsning i de mest produktiva befolkningsområdena.

Här hemma har diskussionen om preventivtabletterna varit livlig under sommaren. Läkartidningen återgav i medio av juni en diskussion mellan sakkunniga läkare vid Karolinska sjukhuset om de nya medlen. Av särskilt intresse för läkarna är givetvis att diskutera såväl de normala och avsedda verkningarna som biverkningarna. Bl.a. berördes rapporter från 1961 och 1962 om alarmerande fall av emboli och trombos i samband med tablettförbrukningen. En närmare undersökning på ett stort material visade att dessa farhågor inte kunde bekräftas. Man vet att vissa i tabletterna ingående ämnen hämmar kroppstillväxten hos unga människor genor slutning av rörbenens tillväxtzoner. Om p-tabletterna med säkerhet har denna effekt är ännu inte fullt fastställt men de sakkunniga läkarna rekommenderar ett avvaktande med ordination av tabletterna till dess att kroppstillväxten är avslutad. Läkarna anser inte att 9—10 års erfarenhet av p-tabletterna ännu ger full säkerhet gent emot trombos, leverpåverkan m.m. Därför bör kvinnor som tar tabletterna stå under god medicinsk övervakning d.v.s. underkasta sig regelmässiga gynekologiska undersökningar bl.a. därför att cancersymptom kan förbises och myom, d.v.s. godartade tumörer, tillväxa under tiden som tabletterna tas.

Stockholms-Tidningen har under våren företagit

en SIFO-undersökning som enligt stora rubriker visar att preventivpiller skrämmar folk och att okunnigheten är stor. Likafullt visste enligt undersökningen 99 till 100% av samtliga tillfrågade att p-piller numera kan fås. Endast halva antalet sade sig kunna tro på tablettens effekt och lika många trodde att de kunde vara hälsovådliga. Klart är att den medicinska erfarenheten om tabletterna och deras verkningar behöver berikas med alla uppgifter som kan beröra denna sak. Men då professor Erik Ask-Upmark i Uppsala antytt att ett bestämt samband ej kunnat uteslutas mellan konsumerade p-tabletter och trombos i ett av hans fall, ställdes han mot väggen som mörkman och reaktionär. Ledarförfattarna i flera tidningar blev plötsligt mer sakkunniga än gynekologerna. De finner det beklagligt att inte ens i allmän tjänst anställda läkare har skyldighet att "på begäran skriva ut tabletter." Trots de farhågor som redovisats konstaterar tidningen: "Det avgörande i valet mellan konventionella medel och tabletter bör självklart inte vara samlagsfrekvensen utan kvinnans behov av skydd. Det är därför angeläget att tonåringarna inte onödigtvis undanhålls det enda säkra preventivmedlet."

Professor Ingelman-Sundberg framhåller på förfrågan av Svenska Dagbladet att det inte finns några uppgifter som tyder på att tabletterna skulle kunna vara skadliga för friska kvinnor, men att det är möjligt att hormonet i preparatet på något sätt kan ingripa i blodets koagulationsförmåga. En viss restriktion kanske därför bör rekommenderas till kvinnor med benägenhet för blodpropp eller till äldre kvinnor med dålig lever. Om preparatets långtidsverkan vet vi ännu icke tillräckligt.

Docent Jan Asplund poängterar att långt större skada sker i form av oro och neuroser som kan orsakas av uttalanden om tablettens "livsfarlighet". Asplund är dock enig med Ask-Upmark om att tabletterna utskrivs alltför generöst och kräver att konsumtionen bör vara under kontroll genom fortlöpande gynekologiska undersökningar årligen. I en ledande artikel den 23 juni konstaterar Läkartidningen att antalet kvinnor som f.n. använder de orala preparaten i Sverige torde uppgå till 100 å 125 000. Proportionellt ligger denna konsumtion

i samma nivå som den i U.S.A. och en del västeuropeiska länder där preparaten varit i bruk längre tid. I samma ledare konstateras att vi ännu inte fått något definitivt svar på om preparaten i enstaka fall kan ge blodpropp. Den rapport som tidigare uteslöt samband har starkt kritiserats. Inte heller är det ännu klart om skadliga verkningar kan drabba levern, även om dessa liksom en del andra biverkningar av tabletterna är av övergående natur så snart medlen utsättes,

Kulturradikalism m.m.

Om Läkartidningen såsom det utlovats i höst kommer att gå in på en närmare diskussion om de nya preventivmedlens rätta användning får man vara beredd på en livlig uppmärksamhet. En rad kulturradikaler, pornografer och självlärd sexologer håller ögon och öron öppna. Det kan dock förefalla som om vinterns och vårens friska vindar inom området något mojnär. En utställning av naketstudier och grimaserande ansikten på galleri Karlsson fick ligga till grund för en TV-film som man dock inte ansåg sig kunna visa.

Någon närvarande observatör karakteriserade sommarens filmtävlingar i Berlin som "samlagens festival". De svenska bidragen som på den internationella marknaden ofta klippas, om de ej helt förbjudas, blev utbuade. Robin Hood skriver där om i Stockholms-Tidningen:

"Vi har varit självsäkra, vi uppträder för pretentiöst — vilket stöter många. Felet med de nya svenskarna är, att de ännu så länge saknar egen djup livserfarenhet, deras horisont är för trång, deras "verklighetsnärlighet" rotar sig i litteraturen, inte i verkligheten och livet. Detta framstår tydligt så här i internationella sammanhang."

Det märks också på hemmaplan. Fil. dr Åke Thulstrup har tagit bladet från munnen som ingen annan i en debatt om falsk och äkta radikalism i klubben Fritt Forum. Den radikalism som kommer fram i dagens samhälle kännetecknas enbart av överdrifter. Ett lustmord får en "mycket enkel och vardaglig" förklaring. Man bortser från individens eget ansvar och gömmer sig bakom tesen att all brottslighet baserar sig på miljön. Denna radikalism har ett ohistoriskt sätt att se på samhället. De

radikala "skrikhalsar" som Thulstrup beskrivit kände inte igen sig. Plötsligt blev de tystlåtna och mycket moderata. Detsamma har skett med posörerna i den Carlbergska stifelsens löjligen panoptikon, som tidningen Expressen gjort så stort nummer av. Plötsligt fann de martyrglorian mer åtråvärd än något annat.

Renhjärtade herrar debattdeltagare avrundar sommaren med att försöka bli överens om hur kvinnorna upplever samlaget och värdet och utbytet av detsamma med och utan orgasm. Svårigheten i problematiken "hämmar många kunniga debattörer i de här frågorna". Läkarna vill inte gärna diskutera frigiditetens problematik, säger en av debattörerna därför att de vet att det finns många sexuellt otillfredsställda kvinnor som då känner sig prickade, utlämnade, sårade. Den ene av dem, Hans Nestius, frågar "varför det är så viktigt att få hela sexualproblematiken ordentligt genomlyst". Svaret är enkelt, säger han: ju mer harmonisk och välanpassad en människa är i sitt sexualliv, ju bättre fungerar hon också på de flesta andra mänskliga och sociala plan: som förälder, i arbetet, i umgänget med sina medmänniskor.

Brottsligheten

Den sista satsen är verkligen modest formulerad och kan accepteras även av andra än kulturradikaler. Men därmed kvarstår alltså samhällsproblemen kring sexualförbrytare och lustmördare t.v. olösta.

Sommarens brottskrönika har varit ovanligt späckad. Till och med de lätta spalternas kåsörer har övermannats av företeelserna. Red Top talar om sommarens stora tävling att vara mest radikal. Kar de Mumma konstaterar att en våg av brottslighet och sex går över landet: "Förr var ett sommarmord en oerhörd händelse, något som inträffade ungefär vart 5:te år, nu händer det så ofta att många inte blir särskilt skakade. — Jaså, ett mord nu igen, det är då aldrig annat. En statistik just nu skulle kanske visa att vi med vår jämförelsevis lilla folkmängd ligger på toppen. Och anledningen?"

Att finna på en antikristlig och antireligiös modell för en mentalhygien som skall kunna för-

hindra demoralisation och brottslighet är tydligen inte lätt ens för strävsamma och hederliga kulturradikaler.

De kristliga socialdemokraterna reagerade så kraftigt vid sitt årsmöte i sommar mot en rad omnös företeelser i samhällslivet och mot den religionsfientliga pressen att de var svåra att hantera. Vid årets orgier bland raggarna i Karlskoga var den käcka och orädda Göta Rosén från socialstyrelsen närvarande. Värmlands Folkblad kunde konstatera att det just inte var några uppbyggliga scener som hon fick vara med om. Fylleriet bland ungdomarna och icke minst bland flickorna var i år värre än någonsin. Hon vill att det skall ordnas särskilda aktivitetsprogram i raggarnas täftläger och att ungdomen skall lockas att arbeta.

Hur få folk till serviceyrkena?

All könsdiskriminering till trots kan man inte önska annat än att även raggarbrudarna kunde göras acceptabla, kunniga och snälla nog att ta hand om sjuka och åldrande människor. Ingen kan väl allvarligt tro att personalkrisen inom sjukvården t.ex. skall kunna lösas genom ökad anställning av manlig arbetskraft. Den behövs mer än väl på annat håll.

Professor Torgny Segerstedt har under sommaren kommit med en artikelserie i Handelstidningen som djupt upprört Dagens Nyheter till ivrig polemik. Segerstedt menar att den produktiva industrin har större möjligheter att genom rationalisering undvara arbetskraft än den s.k. sociala serviceindustrin. Han befarar att arbetstidsförkortningen bl.a. kommer att göra det omöjligt att realisera utvecklingsprogrammen inom den sociala servicen. Han har utan tvivel rätt och Dagens Nyheter kommer väl en gång att få ångra sina utbrott över Segerstedts påpekanden. Den ökning av personalen mellan 1950 och 1960 som tidningen faller tillbaka på i sin argumentation är värdelös. För det första är ökningen numerärt inte särskilt stor och för det andra har ökningen icke kunnat medverka till någon förbättring av krisen. Tvärtom, den har förvärrats. Till Stockholm importeras sjuksköterskor från Korea och Västtyskland rekryterar 1000 fillipinska sjuksköterskor. Tidigare svå-

righeter att aktivera svenska sjuksköterskor som lämnat yrkesverksamheten har ännu inte kunnat övervinnas. Landstingsförbundet föreslår medicinalstyrelsen att göra en fortlöpande redovisning av sjuksköterskornas yrkesaktivitet.

Vid de debatter rörande arbetskraftsproblemen som pågått under våren och sommaren har alla varit eniga om att de reserver som finns är att söka bland hemkvinnorna. Man vill återinföra i arbetslivet dels mödrar mellan 20 och 40 år som av barntillsyn i hemmet hindras återgå i arbete. Dels gäller det hemmakvinnor i åldrarna mellan 40—60 år som oftast blir utan arbete så länge det ännu finns någon möjlighet att förvärva yngre arbetskraft. De unga mödrarnas återinträde i yrkeslivet vill man nu vinna genom en kraftig stimulans av daghemsbyggandet. Dagens Nyheter påminner om att endast två daghem tillkommit om året i landet sedan 1950. Men antalet lekskolor har ökat med närmare 700 under tiden 1950 till 1965. Det fanns 1950 313 daghem i Sverige, av dem 127 i Stockholm, 41 i Göteborg och endast 158 i hela landet vid sidan om de tre största städerna. Utbyggnaden stoppades dels på grund av de stora kostnaderna och dels på grund av infektionsrisken bland de intagna barnen. Den bristande utbyggnaden har i betydande utsträckning täckts genom placering av barnen i s.k. familjedaghem. Tidskriften *Sunt* förnuft påminner om att det finns ett stort antal hemmafruar som drar sig för att gå ut på arbetsmarknaden men som med lämplig stimulans skulle kunna fås att under dagen sköta några barn. Tidskriften betraktar det som ekonomiskt vansinnigt att stimulera fram den kvinnliga arbetskraften genom daghemsbyggande. En kalkyl visar att de sammanlagda produktiva insatserna i samhället skulle öka med 2000 kronor per år för varje kvinna som med hjälp av daghemmen frigöres till förvärvsarbete. En ökad nationalinkomst framkommer på detta sätt i räkenskaperna men större delen av denna är bara ett resultat av att medborgarna köper tjänster av varandra säger tidskriften. Nettotillskottet per år av en kvinnas arbetsdag skulle uppnås om hennes man arbetade en timma extra per dag. "Sunt förnuft" anser det vara "en förbryllande dubbelmoral som tar sig uttryck i att

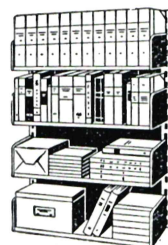
vilja öka mannens fritid, medan den fritid en hemmafru eventuellt kan få, ses med största missnöjsamhet".

En serie artiklar i tidskriften Fackföreningsrörelsen behandlar arbetskraftsbristen och kvinnorna. Man reagerar mot könsbundenheten i arbetslivet och mot att kvinnorna i alltför stor utsträckning sysselsättes inom vikande och mindre lönsamma verksamhetsområden. Mycken kritik och många påpekanden som görs är tidigare välkända och har förut framförts utan att resultat uppnåtts. Den bredare och mer fördjupade insikt som nu börjar framkomma kanske kan medverka till en förbättring så småningom. Socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande Lisa Mattsson påpekar att 65 till 70 procent av alla gifta kvinnor mellan 40 och 59 år behöver vara engagerade på arbetsmarknaden i mitten på 70-talet. Detta vid sidan av ett så fullständigt engagemang som möjligt av de yngre åldersgrupperna. Situationens svårighetsgrad är påtaglig. Personalbristen inom sjukvården kan inte lösas på annat sätt än inom de produktiva verksamheterna. *Det måste löna sig att arbeta.*

E. Husmark.

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
arkiv
bibliotek
butiker
laboratorier
privatinredn.

Sparrings

Försäljningsavd.:

KARLAV. 89 - STOCKHOLM Ö
Tel. 67 36 50, 67 76 75, 67 76 81